

„Jasmínová revoluce“

Zraněný Buazízi nakonec 4. ledna popáleninám podlehl. Už tehdy ale v celé zemi zuřily několikatisícové protesty, které vyvolal jeho čin. Davy lidí, nespokojených s politikou dosavadní vlády autoritářského prezidenta Zína Abidína bin Alího, požadovaly změnu režimu v Tunisku. Rovněž jim vadil špatný ekonomický stav země a vysoká nezaměstnanost.

Protesty přerostly do nevídané podoby. Zúčastnily se jich desetitisíce demonstrujících. Policie se je pokusila zastavit zatýkáním a střelbou, jež si vyžádala oběti. Nicméně přišla eskalace. Protestní akce zakrátko přerostly v tehdy největší tamní nepokoje za posledních 24 let. Tuniský prezident byl kvůli nim nucen uprchnout ze země a našel dočasný azyl v Saúdské Arábii. Ještě před svým útekem rozpustil vládu a vyhlásil výjimečný stav.

O několik dní později premiér Muhammad Ghannúši složil nový kabinet, který měl za úkol stabilizovat situaci. Sestavená vláda byla nicméně o den později rozpuštěna kvůli sporům v koalici. Ministerský předseda nakonec 27. února rezignoval a uvolnil cestu pro vytvoření demokratické vlády. „Moje rezignace poskytne lepší ovzduší pro vstup do nové éry,“ prohlásil.

Převrat se v Tunisku podařil, v zemi byly na podzim téhož roku uspořádány demokratické volby. Nyní je severoafrický stát prezidentskou republikou s právním systémem po vzoru Francie. Tamní revoluci z roku 2011 se dodnes přezdívá „jasmínová“.

Tuniské nepokoje pak inspirovaly nespokojence z jiných arabských zemí. Znamky odporu se projevíly v Egyptě, Jemenu nebo Libyi a Sýrii.

Egypt vystřídal autoritářství a islamismus

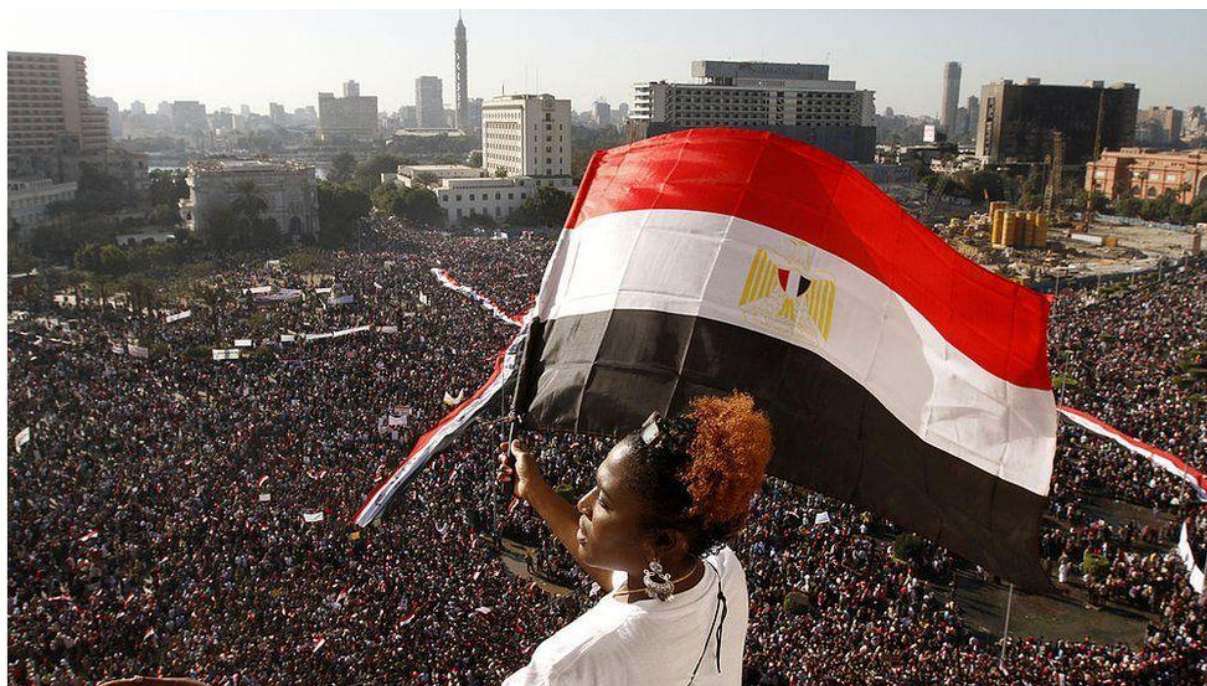
V Egyptě protesty

nakonec vyvrcholily v masivní demonstrace, během kterých do ulic Káhiry vyšly statisíce lidí. Těm se nelíbila sociální nespravedlnost a zkorumpovaná justice v zemi, kde vládla autoritářská vláda prezidenta Husního Mubáraka. Ta zprvu nařídila policii, aby proti několika stovkám protestujících tvrdě zakročila, eskalaci situace ale nezabránila.

Mubarak držel Egypt ve svých rukou od roku 1981. Prezidenta smetlo až lidové povstání, které původně propuklo 25. ledna. Po osmnácti dnech pod tlakem demonstrantů a mezinárodního společenství Mubarak rezignoval a moc převzala armáda. Egyptu poté vládlo islamistické Muslimské bratrstvo a za něj zvolený prezident Muhammad Mursí.

Ten ale společnost spíše rozděloval. Podle kritiků se mu nepodařilo uplatnit reformy, jež by podpořily skomírající hospodářství země. Navíc prosadil kontroverzní ústavu, která se nelíbila liberálům. Ani tehdy se Egyptané neuklidnili. Proti Mursího vládě se zvedla nová vlna demonstrací, při nichž zemřely desítky lidí.

Účastníci nepokojů požadovali, aby prezident naplnil cíle revoluce, která mu dopomohla k moci. Státníka nakonec v létě 2013 svrhla armáda v čele s nynějším prezidentem Abdalem Fattáhem Sísím. Mursího Muslimské bratrstvo bylo zakázáno a exprezidenta odsoudili k trestu smrti za konspiraci se zahraničními radikálními organizacemi.

V Sýrii občanská válka zuří dodnes

Zatímco v některých zemích se po nepokojích situace stabilizovala, jiné se i teď zmitají v chaosu, všudypřítomném násilí nebo krvácí ve vleklých občanských válkách. Takovými případy mohou být Libye, Sýrie nebo Jemen, kde dodnes zuří konflikty se stovkami tisíc mrtvých a miliony uprchlíků.

Syrskou občanskou válku původně začala série protivládních demonstrací. V březnu 2011 vyrazily do ulic syrských měst desetitisíce lidí, které žádaly demokratické reformy a konec polovojenské diktatury tamního prezidenta Bašára Asada. Ten proti davům zakročil krvavými represemi. Nařídil vojákům střílet do demonstrujících, a dokonce je bombardoval dělostřelectvem.

Protestující zprvu dosáhli „malého“ úspěchu, na konci března rezignovala syrská vláda v čele s jejím předsedou Muhammadem Nádžím. V blízkovýchodní zemi nicméně i přesto vypuklo ozbrojené povstání, které trvá dodnes. Do občanské války se postupně zapojily regionální i světové mocnosti. Konflikt ale ani po letech neztrácí na brutalitě.

Kvůli bojům se z hodně oblastí i prastarých památek starověké a kdysi vlivné země staly ruiny. Na útěku jsou miliony lidí, z nichž mnoho našlo útočiště v uprchlických táborech, které lemují syrské hranice, nebo uteklo až do Evropy. Prezident Bašár Asad se nadále drží v části Sýrie u moci, země nicméně stále zůstává rozdělena mezi více frakcí.

Kaddáfí zemřel při náletu spojenců

Podobně je na tom Libye, kde v roce 2011 už přes čtyři desítky let vládl diktátor Muammar Kaddáfí. Také jemu vzedmutá vlna protestů arabského jara, inspirovaná událostmi v Tunisku, sebrala půdu pod nohama. Demonstrace se v únoru téhož roku rozhořely zejména na východě země a přelily se i do dalších měst, včetně metropole Tripolisu.

Ozbrojené složky proti lidem tvrdě zakročily, svědci tehdy mluvili dokonce o odstřelovačích a kulometech a během protestů zemřely stovky lidí. To se však nedalo srovnávat s nadcházejícím povstáním, které mělo teprve vypuknout.

Demonstranti se totiž zmocnili některých vojenských objektů a zbraní včetně tanků.

Tlak na Kaddáfího byl mezitím vyvíjen i ze zahraničí. Západní státy v čele s Evropskou unií, které s režimem dosud udržovaly dobré vztahy, zintenzivnily jeho kritiku a začaly mu hrozit sankcemi. Neposlušnost libyjskému vůdci vypověděla část armády i některá města v čele s Benghází, jež bylo centrem odporu. Kaddáfí ale neustoupil. Stále avizoval, že nehodlá z čela země odejít.

Vypukla proto občanská válka mezi vládními složkami, podporujícími Kaddáfího, a opozičními silami povstalců, za které se postavilo NATO. Boje nakonec vyústily v diktátorovu smrt. Jeho konvoj 20. října rozmetal nálet spojeneckých sil. Vůdce se zmocnili a zabili povstalci, krátce poté bylo vyhlášeno osvobození Libye.

Za počátek druhé občanské války v Libyi jsou považovány střety znepřátelených milic v Benghází na východě země 16. května 2014. Veškerá vyjednávání o ústřední vládě mezi oběma stranami krachovaly z několika důvodů. Těmi hlavními byly roztržitost země, chybějící společná národní identita a absence tradice demokraticky zvolené vlády.

V současnosti o vládu v zemi usilují dva kabinety. Proti sobě stojí síly LNA polního maršála Chalífy Haftara, na jehož straně stojí Egypt, Spojené arabské emiráty či Rusko, a jednotky GNA bojující za premiéra Fáíze Sarrádže, kterého uznává OSN.

Ačkoliv jsou obě vojenské síly stále ve válečném stavu, v poslední době se objevily naděje na mír. V říjnu 2020 se znepřátelené strany sešly ve švýcarské Ženevě a podepsaly trvalé příměří.

V Jemenu vládá válčí s kmenovými vůdci a islamisty

V Jemenu nepokoje začaly koncem ledna 2011, kdy demonstranti volali po odchodu prezidenta Alího Abdalláha Sáliha, jenž byl u moci od roku 1978. Ten

v listopadu 2011 podepsal dohodu o předání moci a v únoru 2012 byl novým prezidentem zvolen dosavadní viceprezident Mansúr Hádí.

Zemi ale začalo od září 2013 ochromovat násilí a chaos, které vedly k následnému zhroucení státu a občanské válce. Převážně šiitští povstalci známí jako Hútíové obsadili v lednu 2015 metropoli Saná a další města a v únoru převzali moc.

Jejich hlavním spojencem je Írán, který s Hútíi pojí šiitský islám, byť jeho jiná verze. Podle amerického diplomata působícího v Middle East Institute Geralda Feiersteina spočívá podpora Teheránu v dodávkách zbraní a munice, ve výcviku i v posílání bojovníků.

Na stranu Hádího se postavila Saúdská Arábie a její spojenci z řad arabských zemí Perského zálivu a severní Afriky s diplomatickou podporou Západu. Krátce po dobytí Saná zahájili vojenskou intervenci. Nasadili letectvo a do země poslali i pozemní jednotky. V červenci 2015 tato strana dobyla jihojemenský Aden, kam se v září po téměř půlročním exilu v Saúdské Arábii vrátil prezident Hádí.

Postupně se jim podařilo dobýt také velkou část pobřeží. Jedny z nejtvrdějších bojů se přitom vedly o přístav Hudajdá. Situace však zdaleka není tak jednoduchá. Ve válce totiž operují ještě islamisté z al-Káidy. A vlastní zájmy mají Spojené arabské emiráty. Ty podporují jihojemenské separatisty z někdejšího Hadramautu, a vytváří tak rozkol na Hádího straně.